

MØLLERS HAVE

TRÆTULIPANER

PETER FRIIS MØLLER

Med nogen forsinkelser på grund af det ret så kølige, nattefrostrige forår ser man nu i mange haver og parker buske og små træer blomstre smukt, herunder udfolde store, hvidlige til lyserødlige tulipanlignende blomster. I flere tilfælde kan kronen være helt dækket af disse blomster. Bladene, løvet kommer derimod først senere på foråret. Synet og den blomstrende lighed med jordbundens tulipaner får umiddelbart de fleste til at tænke og sige: tulipantræ (eller -busk)!

Men beklageligvis har botanikerne givet dette prangende navn til en anden art, det højt voksende nordøstamerikanske skovtræ, *Liriodendron tulipifera*, der også kan ses plantet rundt omkring i parker, enkelte haver og stedvis i skovene. Dette tulipantræ gør sig særligt bemærket ved sine flotte høstfarver, hvorimod dets »tulipaner«, der er gulgrønne og

åbner sig i juni-juli, et godt stykke tid efter løvspring, slet ikke på nogen måde kan stå mål med magnoliernes pragt. Det er ikke uden grund, at den svenske dendrolog Tor Nitzelius betegner magnolie som »aristokraten blandt de blommande træden«.

I stedet har den sidstnævnte planteslægt måttet nøjes med et umiddelbart ret intetsigende og i hvert fald ikke særligt billeddannende navn: *Magnolia* – og på dansk: magnolie. Dette navn blev i 1700-tallet givet til hæder for den franske botaniker Pierre Magnol (1638-1715), der i sin tid blandt andet var leder af den botaniske have i Montpellier.

Til botanikernes og plantesamlernes undskyldning tjener måske, at dengang, da tulipantræet tidligere i 1700-tallet fik sit forpligtende navn på både engelsk, dansk, svensk og flere andre sprog, fandtes den mest tulipanblomstrende udgave ikke. Denne (*Magnolia x soulangeana*), som nu oftest kaldes almindelig magnolie på dansk, kom først til i 1800-tallet. Som x'et i det videnskabelige navn indikerer, er der tale om en krydsning, en hybrid. I dette tilfælde mellem de to kinesiske magnoliearter: yulanmagnolie (*Magnolia denudata*) og rød magnolie (*M. liliifolia*). Krydsningen blev foretaget i 1820'erne af franskmændene Étienne Soulange-Bodin (1774-1846). Derfor kom resultatet til at bære hans navn.

Hvis man skulle begynde forfra med at uddele danske navne til de to slægter, kunne man oplagt tage udgangspunkt i det latinske navn, som den store navngiver Carl Linné valgte til det amerikanske skovtræ: *Liriodendron tulipifera*. Det betyder slet og ret »tulipanbærende liljetræ«. *Liriodendron*-slægten kunne så hedde »liljetræ-slægten« og magnolierne med rette komme til at bære navnet »tulipantræ« – eller eventuelt blot »tulipanbusk« på dansk.

Indtil det måtte ske, kan man dog notere sig flere af arternes beskrivende danske navne, eksempelvis stjernemagnolie (*M. stellata*) og åkandemagnolie (*M. sieboldii*) – og for så vidt den allerede nævnte rød magnolie – alle navne, der sigter til de prægtige blomster. Den tidligst blomstrende plejer at være stjernemagnolien, hvis navngivende, stjerneformede renhvide blomster gerne springer ud allerede i marts og fortsætter i april, hvor den almindelige magnolie og skovmagnolien, også kaldet japansk magnolie (*M. kobus*), følger sig til festen.

GLOBALT SET ER DER I DAG over 300 arter og sorter af magnolier at vælge imellem, herunder helt nyttilkomne krydsninger. En del af disse er ligesom de ovennævnte hårdføre nok til også at kunne gro i Danmark. De tidligst blomstrende af disse kan dog fra tid til anden få de fine blomster svidt brune af nattefrosten. Det sker i sagens natur sjældnere for de magnoliearter, der ligesom tulipantræet først blomstrer efter løvspring. Det vil vi kunne konstatere på arternes hvide, gule, røde og rødlige blomster i de kommende tre-fire måneder. Efter en vellykket blomstring kan flere af arterne bære nogle bælgagtige frugter, hvis frø kan sås og give ophav til nye planter.

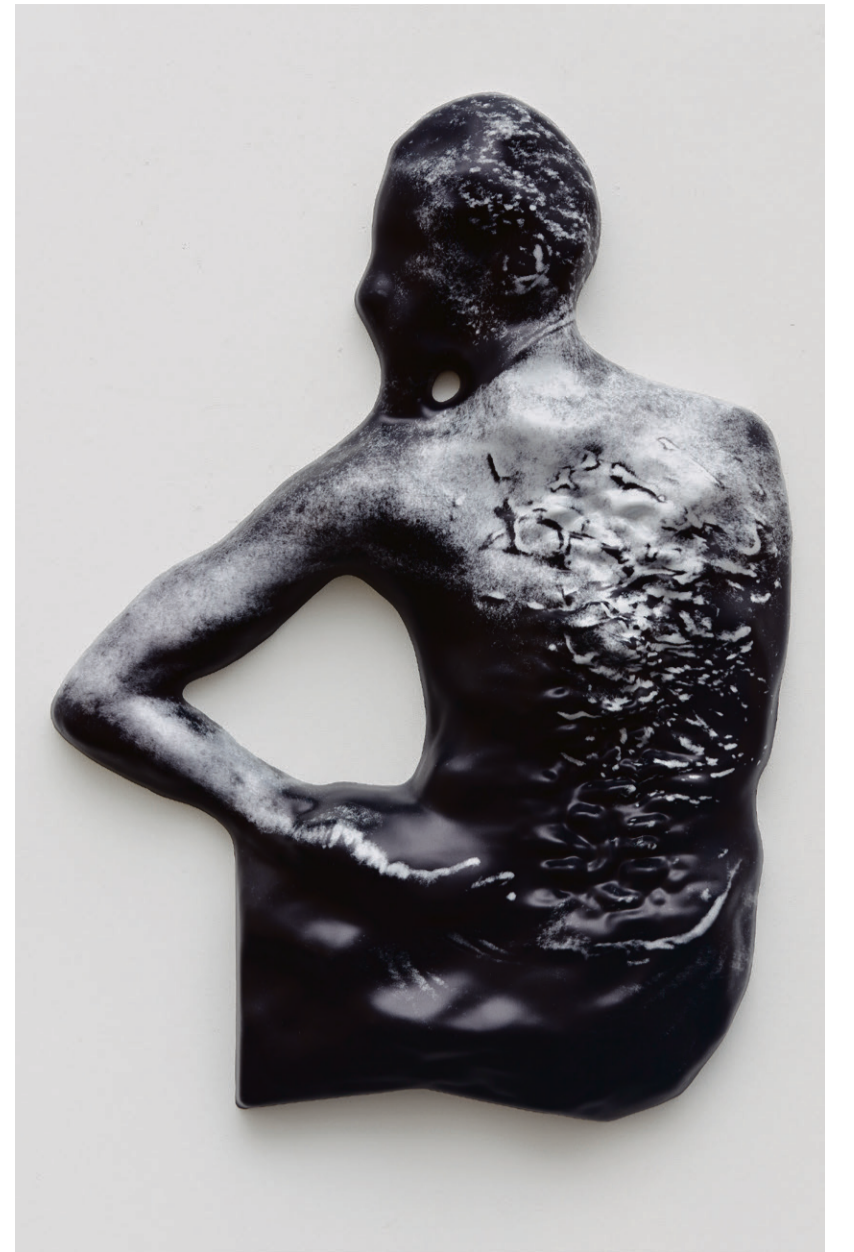
Som nævnt er det ægte tulipantræ hentet i USA og de fleste magnoliearter fra især Kina, Japan og andre dele af Asien samt Nord- og Mellemamerika. Imidlertid har arter af både tulipantræ og magnolie engang vokset naturligt på de pletter, som vi nu kalder Danmark. Det bevidnes af fund fra brunkulslejerne i Midtjylland i den såkaldte Oddenup-formation fra miocæntiden. Det er godt nok 15-17 millioner år siden, og arterne er for længst udslettet i Europa af istider og andre omfattende klimaforandringer, men det kræver blot et udvidet tidsperspektiv at anerkende dem som »danske«.

Magnolierarter er stadig populære i haver og parker, navnlig de buskdannende, der ikke fylder så meget på en lille jordlod. De fleste arter trives bedst på muldrig, let sur og ikke for tør bund. På især tør og kalkrig bund kan de blive angrebet af en dødbringende rodfiltsvamp.

Jeg har dette til trods for et par år siden ret traditionelt valgt at plante en almindelig magnolie her i den lerede, kalkrige have. Planten er knap en meter høj og endnu for ung til at blomstre, men det kommer den forhåbentlig til i løbet af få år.

Jafas *Big Wheel II*, 2018. 242 x 240 x 104 cm. Hjulet er skræmmende i sin størrelse og brutalitet. Der er lidelse i værket, men også et æstetisk løft. PR-foto: Barasch Carmel Family Collection, Arthur Jafa

Ex-Slave Gordon 1863, 2017. Vakuumformet plastik. Groteske ar på den slavegjorte Gordons ryg. En genkommende figur i Jafas værk. PR-foto: Arthur Jafa

BILLEDSTORM ■ Kunstneren Arthur Jafa tager det på sine skuldre at vise arrene fra de sorte amerikaneres kamp til lydsporet af noget af nutidens bedste musik. Det er en udstilling, som man forandres af.

Modstandens beat

HENRIK PLENGE JAKOBSEN

Arthur Jafas *MAGNUM* kan ses på Louisiana, Humlebæk, frem til 31. oktober.

Jeg var oppe at få en drink og ryge smøger hos en bekendt i bygningen ved siden af mit atelier. Det er en ven med en lang historie inden for jazz'en i København. Jeg nævnte for ham, at Louisiana snart ville udstille en amerikansk kunstner, som måske ville interessere ham, en billedkunstner, hvis ambition det er at lave film, som Miles Davis laver musik, og med samme kraft som techno fra Detroit, som er mere min jazz. Så gik han ud på toiletet og kom tilbage med The New Yorker og slog op på det interview med Arthur Jafa af Calvin Tomkins, jeg også selv var i gang med at læse: »Ham her? Han lyder jo helt fantastisk!«

MAGNUM, som udstillingen hedder – et hybridord, sammensat af stor (*magnum*) og følelsesløs (*numb*) – er kurateret af Mathias Ussing Seeberg i samarbejde med Arthur Jafa, som dog har hængt hele udstillingen op via fjerninstruktion. Det er Jafas til dato mest omfattende udstilling og er museets egenproduktion med en række værker specielt produceret til udstillingen, der består af fem videoer og en lang række tryk, vægobjekter, installationer og skulpturer fra perioden 1988-2020. Et slags retrospektiv, kunne man vel godt sige, selvom det ikke er det.

Jafa (f. 1960 i Tupelo, Mississippi, bosat i Los Angeles) kommer oprindeligt fra filmbranchen. Som filmfotograf og instruktør har han medvirket til produktionen af indiefilm, dokumentarer og musikvideoer, men han har også virket inden for mainstream-filmindustrien, eksempelvis som assisterende fotograf på Stanley Kubricks sidste film *Eyes Wide Shut*. Han havde også en kort karriere som billedkunstner med begrænset succes omkring årtusindeskiftet, inden han gav op, da han mærkede, at interessen for sorte billedkunstnere var sparsom på det tidspunkt. Så vendte han tilbage til film- og videoproduktionerne.

Det helt store gennembrud på kunsts scenen kom med *Love is the Message, the Message is Death* (2016) – en syv minutters lang video, som bruger Kanye Wests gospelinspirerede nummer »Ultralight Beam« som lydside til en særligt dynamisk redigering af materiale, han har fundet fra utrolig mange forskellige kilder: helikopteroptagelser fra raceuro-ligheder i Los Angeles, klip med historiske borgerretighedsforkæmpere og nutidens brutale politiold mixes med billeder fra en basketballkamp, naturfænomenet »solstorme« og Barack Obama, som synger »Amazing Grace«.

Love is the Message, the Message is Death viser Jafas emnente evne til at improvisere i montage af billeder. Det er blandt andet her, han kommer tæt på et visuelt svar på musikens betydning og kraft. Samtidig er det en video, som vil blive husket af enhver, der ser den. Den er på en forunderlig måde et lige så hallucinerende dokument, som den er et tydeligt opråd til modstand. Siden denne video har Jafa været en af de vigtigste amerikanske kunstnere og en nøglefigur, som mange nulevende kunstnere forholder sig til.

Jafa bruger som billedkunstner næsten udelukkende allerede eksisterende materiale fra aviser, bøger, internet og genstande, som han modificerer, nærmest som en dj, der sætter forskellige lydspor sammen. Måske er det derfor en idé at begynde baglæns i udstillingen, i hjørnerummet ud mod Øresund.

Her kan man dykke ned i *Picture Books*, 36 mapper med fotokopier af referencemateriale, som Jafa har samlet gennem årene fra 1990 til 2005. Det er nærmest som at komme ind i hans hoved, hvor man kan følge hans grundoptik og se, hvad det er, han vælger ud fra den uendelige billedstrøm. Som sådan er *Picture Books* selve hovedstolen til alt det, man ser på udstillingen, og også en slags opvarmning til hans nuværende beskæftigelse som fuldtidsbilledkunstner, og i særdeleshed videoen *APEX* (2013), som var den video, der genstartede hans liv som billedkunstner, og som også kickstartede min personlige fascination af Jafas kunst.

APEX er en massiv samling af meget hurtige klip, et slags hjernespid af et lysbilledshow af ubehagelige, ofte makabre, stillbilleder fra mishandlingen af den afroamerikanske

befolkning, parret med billeder fra den sorte kulturs overlegenhed og styrke inden for pop- og medieverdenen, alt sammen akkompagneret af technoledigen Robert Hood's track »Minus« fra 2004. Det er en skarp æstetisk analyse af århundreders instrumentaliseret undertrykkelse af de sorte amerikanere, som også trækker på arven fra Detroit-technoens politiske musikvideoer. Men det er også, som i jazz'en, tydeligt, at alle instrumenter har en stemme; hver har sin lyd. Hjernen bliver koblet ind på at improvisere i et virtuost orgie af

billeder og lyd, som vælter én omkuld. *APEX* er desværre ikke med på udstillingen på Louisiana, men museet har købt den til samlingen, og jeg håber, man får den op i en vis fart et andet sted på museet.

Et vigtigt nedslag i udstillingen er videoen *akingdoncomethas* fra 2018, som er placeret ved trappen i sydfløjen. Det er en video med lange sekvenser fra forskellige kirkelige handlinger i afroamerikanske kirker iblandt *footage* fra de senere års skovbrande på USAs vestkyst. Kirken er jo moderskibet for den sorte frigørelse, arnestedet for den sorte musik og den første og eneste mulige sorte institution, og det var og er stedet for ordet og for trøst og modstand imod racisme, undertrykkelse og udnyttelse. Imens Messias bliver tilbedt, står skovene i flammer uden for kirken.

Flammerne er også racisterne, tilhængerne af hvidt overherredømme, der optræder i videoen *The White Album* (2018), eksempelvis en mand, som viser, hvor hurtigt han kan betjene sin automatriffler, en YouTube-sekvens med en ung kvinde, der beklager, at hendes hvidhed også gør hende sårbar, eller optagelsen fra et overvågningskamera med den hvide terrorist, som i 2015 myrdede ni sorte mennesker i en kirke i South Carolina. Disse klip er parret med egne optagelser af

mennesker, som kunstneren har sympati for: hans familie, venner eller ansatte på Gavin Brown's Enterprise, hans galleri på det tidspunkt. Det er en video om at være hvid, men også om at være sort, og måske et værk, som vil lidt for meget, men som alligevel brænder sig fast på grund af materialets karakter.

Det berømte fotografi fra 1863 af den slavegjorte Gordon, hvis ryg er fuldstændigt dækket af groteske ar fra de pisk, han har fået i en plantage i Louisiana, har Jafa anvendt flere gange i flere værker, nærmest som en slags tilbagevendende mareridts-scene, han ikke kan slippe af med. I *Ex-Slave Gordon* (2017) er billedet transformeret til et væghængt relief, ligesom arrene på Gordons ryg går igen som et slags uhyggeligt mønster i hjulkapslen på *Big Wheel II* fra 2018, et monsterstort hjul ikklædt kæder; hjul, som man bruger til køretøjer i åbne miner.

Big Wheel II er skræmmende i sin blanding af størrelse og brutalitet, mod krop og natur, og det eneste håb er måske de lilla bandanatørklæder, som er viklet ind i Gordons ar midt i skulpturen. Fotografiet af Gordon er dog også historien om en slags genrejning, for Gordon formåede at flygte fra plantagen og blev senere soldat for nordstaterne og kæmpede mod sine tidligere slaveejere i Den Amerikanske Borgerkrig. Så måske skulpturen også kan tænkes som en sort superheltekrø, klar til at tage hævn og smadre sig igennem det hele?

RENT FORMELT fortsætter Jafas skulpturer, fotos og collager i sporene fra nogle af de bedste amerikanske kunstnere fra 1980'erne: David Hammons konceptuelle greb om sort identitet, Adrian Pipers arbejde med racisme og musik, Richard Princes appropriationer eller Cady Noland's iskolde aluminiumsskulpturer. Piper, Prince og Noland optræder i øvrigt ret morsomt – sammen med blandt andre Michel Foucault, disco- og house-dj'en Larry Levan og den Hulkagtige figur La Rage – i det superfriske tableauværk *Large Array* (2020), som består af en samling fritstående *cut-out*-figurer på aluminium- og plastikplader. Det er fascinerende at se, hvordan disse kunstnere sammen med Jafa nærmest er blevet hyperrelevante under Trump-æraen med deres knivskarpe visuelle analyser af det polariserede, destabiliserede amerikanske samfund.

MAGNUM kan opleves som en deprimerende *tour de force*, en lidelsehistorie, med lynchning, racisme og væbnet opstand, men udstillingen viser samtidig, hvordan æstetikken kan finde rum ved siden af de åbne sår, traumerne. Den viser også, at det er muligt at skabe billedkunst med samme overskud og styrke som jazz, techno og hiphop. Og så er det nok første gang, museet viser en kunstner, som producerer videoer til Kanye West og Travis Scott, og det er jo helt opløftende i sig selv. Selvom Jafa siger, han laver kunst til de sorte, er det nu muligt for dem, som ikke er det, at se med over skulderen og sikkert blive overrasket, bevidstgjort eller bare brændemærket i sjælen af denne politisk og æstetisk vigtige udstilling.

Henrik Plenge Jakobsen er billedkunstner